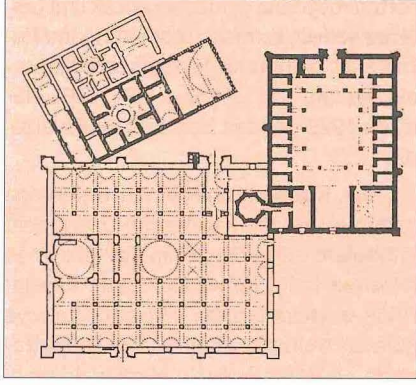

Huand Hatun Külliyesi'nin planı

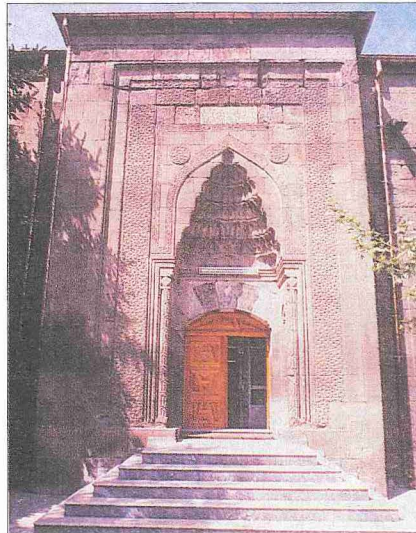
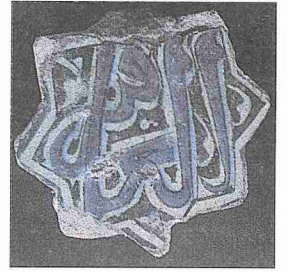
ometrik motifli bordürlerin çevrelediği kavsarası mukarnaslı âbidevi girişlerdir. Her ikisinde de inşa kitâbesi bulunduğu gibi giriş kemeri üzerinde ve en üstteki silmenin altında âyet kuşakları dolaşmaktadır. Bunlardan başka bir de kuzey duvarına sonradan açılmış basit ve küçük bir kapı daha bulunmaktadır. Cami, külliye'nin diğer yapıları gibi kesme küfe-ki taşından mükemmel bir işçilikle inşa edilmiştir; taşlar üzerinde usta işaretleri görülmür.

Medrese. Doğu-batı yönüne kurulmuş olan dikdörtgen planlı medrese avlunun güney, batı ve kuzeyini dolaşan sivri kemerli, tonoz örtülü revaklarla doğuda yer alan yazlık dersane eyvanı ve yanlarındaki aydınlık fenerli kışlık dershanelerden ve hücrelerden oluşmaktadır. Giriş eyvanının sağında yer alan mekân medresenin mescidi olarak düzenlenmiştir. Cami gibi medresenin de köşelerinde ve duvarlarında takviye kuleleri bulunmaktadır; kuzey köşedeki prizmatik, diğerleri silindirik. Yapı özelliği ve geçirdiği genişletmelerden muhtemelen medresenin camiden önce yapılmış olduğu sonucuna varılmaktadır. Mevcut izlerden sonradan ilâve edildiği anlaşılan eyvanın önündeki tek tonoz örtülü doğu revakı, yüksekliği ve genişliği sebebiyle caminin batı kapısının arkasındaki tonoz gibi kısa sürede yıkılmış ve bir daha da yapılmamıştır. Medresede tezvinata zamanla yıpranmış taçkapı ile eyvanın ağzında rastlanır; çörtlenler de arslan başı şeklindedir. Kalan tek örneğe dayanılarak ilk yapıldığında damın dendanlarla çevrili olduğu söylenebilir. Bina bugün etnografya müzesine tahsis edilmiş durumdadır.

Türbe. Medreseden, eyvanın sağındaki dershanenin içinde yer alan köşe hücre-sinden kapısı basit tezyinatlı bir dehliz-merdivenle geçilen Huand Hatun'un türbesi yine klasik Selçuklu tarzında cenazelerin gömülü olduğu kapalı alt kat, sandukaların bulunduğu mihraplı üst kat ve kubbeyi örten külâhtan oluşmaktadır; cami ile medresenin arasına ve Halûk Karamağaralı'nın tesbitine göre burada bulunan camiden de medreseden de daha eski tarihli bir yapının yerine mecburen portalsiz olarak inşa edilmiştir. Kaidesi de mermer mukarnaslı olan kümbetin özellikle dış yüzü süslenmiştir; müzeyyen sütunçeli pencerelerle külâhın altını dolaşan Âyetü'l-kürsî yazılı kuşak dikkat çeker. Türbenin içinde yer alan üç sandukadan Huand Hatun'un eski bir lahit kapağından yapılmıştır; kitâbesinde tarih bulunmamakla birlikte oğlu II. Key-husrev'in ölmüş olduğu da belirtilmektedir. Diğer sandukalardan biri torunu Selçuk Hatun'a aittir; Horasan harç sıvalı olan üçüncü ise kitâbesizdir.

Hamam. Temelinin güneydoğu köşesi cami duvarının altında kaldığı için daha eski olduğu anlaşılan çifte hamamın otu- rumu külliye'nin genel planına çaprazdır. Muhtemelen tarihi medreseden de eskiye giden bu yapı sebebiyle caminin batı taçkapısı normalinden fazla kuzeye çekilmiş, hamamın erkekler kısmı soyun- malığı da alçaltılmıştır; ancak caminin en önemli unsuru olan taçkapiya yine de

Huand Hatun Camii'nin doğu yönündeki taç kapısı

Huand Hatun
Hamamı'na ait
bir çini örneği
(İstanbul
Vakaf İnşaat
Eserleri
Müzesi)

tam bir açıklık kazandırıldığı söylenemez. Son restorasyon sırasında hamamın kadınlar kısmında bazı figürlü çiniler ortaya çıkarılmıştır; bunlar Kubadâbâd çinileri tarzında olup sanat değeri ve şekil itibariyle Kubadâbâd Sarayı'nda bulunanlardan çok daha mükemmeldirler.

Çeşitli zamanlarda restore edilen külliye'de daha önce toprağı alınıp taş kaplanan caminin üzeri son olarak bakırla kaplanmış, medresenin damına ise yine toprağı alınıp yerine beton-mozaiik yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

- İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-âla'iyye*, s. 252, 464, 536, 607; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 179; *Salnâme-i Vilâyet-i Ankara* (1318), s. 197; A. Gabriel, *Monuments turcs d'Anatolie*, Paris 1931, I, 39-51, plan XI-XIV; Aptullah Kuran, *Anadolu Medreseleri*, Ankara 1969, s. 70-73; Metin Sözen, *Anadolu Medreseleri*, İstanbul 1970, s. 109-113; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1971, s. 403-404; Halil Edhem [Eldem], *Kayseri Şehri* (haz. Kemal Göde), Ankara 1982, s. 87-108; Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kümbetleri I: Selçuklu Dönemi*, Ankara 1986, s. 164-172; İlhan Özkeçeci, *Kayseri Cami Mimarisinde Minber-Minareler*, Kayseri 1993, s. 92-95; M. Zeki Oral, "Anadolu'da San'at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kütabeleri ve Tarihçeleri", *VD*, sy. 5 (1962), s. 41-43; Mahmut Akok, "Kayseri'de Huand Mimarî Külliyesinin Rölövesi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XVI/1, Ankara 1968, s. 5-44; Erol Yurdakul, "Son Buluntularına Göre Kayseri'deki Huand Hamamı", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, II, Ankara 1971, s. 141-151; Halûk Karamağaralı, "Kayseri'deki Hunad Câmîinin Restitüsyonu ve Hunad Manzûmesinin Kronolojisi Hakkında Bazı Mülâhazalar", *AÜİFD*, XXI (1976), s. 199-245.

MEHMET ÇAYIRDAĞ

HUART, Clément Imbault
(1854-1926)

Fransız şarkiyatçısı.

15 Şubat 1854'te Paris'te doğdu. Ecole des Langues Orientales Vivantes'ta eğitimi tamamladıktan sonra 1875'te staj için Şam'a gönderildi. Üç yıl kadar sonra da İstanbul'daki Fransız elçiliğine tercüman olarak tayin edildi. Paris'te gördüğü

eğitim, Şam'da yaptığı staj ve nihayet İstanbul'da geçirdiği yirmi yıllık tercümanlığı sırasında Arapça, Farsça ve Türkçe'yi öğrendi. 1898'de Paris'e dönerek o yıl ölen şarkiyatçı Ch. H. A. Schefer'in yerine Ecole des Langues Orientales Vivantes'ta Fars dili profesörü oldu; ayrıca Ecole des Hauts Etudes'ün müdürlüğüne getirildi. 1916'da üyesi bulunduğu Société Asiatique'in ikinci başkanlığına seçildi. Bir taraftan da Dışişleri Bakanlığı'nda tercümanlık-sekreterlik yaptı ve buradan başkonsolos unvanı ile emekliye ayrıldı. 1919'da Académie Française'e üye, 1926 yılının son günlerinde de başkan seçildi; ancak başkan seçilmesinden iki gün sonra öldü (30 Aralık 1926).

Eserleri. Huart'ın ilk önemli kitabı, XIII. yüzyılda dinî bir akım halinde ortaya çıkarak siyasi dalgalanmalara yol açan Babaîlik hakkındadır (*La religion du Bâb*, Paris 1884). Ayrıca İstanbul'da 1877-1890 yılları arasında basılan Türkçe, Arapça ve Farsça kitapların başlıcalarını tanıtan altı makale yazdı ("Bibliographie ottomane: Notice des livres turcs, arabes et persans imprimés à Constantinople", *JA*, Paris 1881-1891). Genellikle çalışmalarında Arap ve İran kültürüne ağırlık veren Huart, XI. yüzyılda yaşayan İranlı sûfî şair Baba Tâhir-i Uryân'ın rubâîlerini (*Les quatrains de Bâbâ-Tâhir 'Uryân*, Paris 1893) ve Selmân-ı Fârisî menkıbesine dair iki araştırmasını ("Salmân du Fars", *Mélanges H. Derenbourg*, Paris 1909, s. 297-310; "Nouvelles recherches sur la légende de Salmân du Fars", *Annuaire de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes-Sciences Religieuses*, Paris 1913) yayımladı. Bunlardan başka Fars dilinin basit bir gramerini de bastırdı (*Grammaire élémentaire de la langue persane*, Paris 1899). Ayrıca arkeolojinin hat sanatıyla ilişkisine dair bir makale yazdı ("La calligraphie orientale dans ses rapports avec l'archéologie", *Revue archéologique*, 4. seri, XIV, 71-74, Pa-

ris 1909). Bu arada İslâm ülkelerinde minyatür ve hat sanatçılarına dair bir kitabı basıldı (*Les calligraphes et les miniaturistes de l'orient musulman*, Paris 1908).

Arapça'dan bazı metinleri Fransızca'ya çeviren Huart, Bağdat'ın yakın çağları üzerine bir tarih yazmış (*Histoire de Bagdad dans les temps modernes*, Paris 1901), Mutahhar b. Tâhir el-Makdisî'nin *el-Bed' ve't-târîh* adlı ünlü eserini Fransızca tercümesiyle birlikte neşretmiştir (*Le Livre de la création et de l'histoire*, I-VI, Paris 1899-1919). Huart bu arada *Littérature arabe* adıyla bir eser yayımladı (Paris 1902). Bu kitabın 1944'te basılan Türkçe çevirisinin Ağâh Sırrı Levend tarafından yazılan önsözünde (s. 10-12), tasnifin hatalı olduğuna ve birçok hususta eksiklikleri bulunduğu bir dikkat çekilmiştir. Bunu Arap tarihine dair eseri takip etti (*Histoire des arabes*, I-II, Paris 1912-1913). Fakat bu kitap aynı sahanın uzmanlarından J. Sauvaget tarafından oldukça ağır biçimde tenkit edilmiştir (*Introduction*, s. 98). Bunların dışında *Journal asiatique*'te Arapça ve bazı lehçelerine dair çeşitli makaleleri yayımlandı.

Huart daha sonra Ahmed Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-'ârifîn*'ini Fransızca'ya çevirip bazı açıklamalar ekleyerek neşretti (*Etudes d'hagiographie musulmane: Les saints des derviches tourneurs, récits traduits du persan et annotés*, I-II, Paris 1918-1922). M. Fuad Köprülü yazdığı bir tanıtma yazısında bu tercümeyi kusurlu bularak ihtiyatla kullanılması gerektiğine işaret etmiştir (*TM*, I [1925], s. 291-293). Eflâkî'nin eserini farklı nüshalara dayanarak yayımladığı gibi bugünkü Türkçe'ye de çeviren Tahsin Yazıcı, Huart'ın yaptığı tercümenin gerek kendi dikkatsizliği gerekse çevirisine pek iyi olmayan Farsça bir nüshayı esas alması yüzünden orijinal metnine başvurmadan okunmamasını tavsiye etmekteyse de (*Âriflerin Menkıbeleri*, I, 13) Farsça esas metinden faydalanan Batılı ilim adamları hâlâ bu tercümeyi kullanmaktadırlar. Huart daha sonra *La Perse antique et la civilisation iranienne* (Paris 1925) adlı eserini yazdı ve Esedî-i Tûsî'nin *Gerşâspnâme*'sinin bir bölümünü Fransızca tercümesiyle birlikte neşretti (Paris 1926). Bu arada Nâsif b. Mün'im el-Ma'lûf'un *Fevâid-i Şarkiyye*'sinin (İzmir 1271/1851) Fransızca çevirisini yayımladı (*Grammaire élémentaire de la langue turque de Mallouf* [baskı yeri ve yılı tesbit edilemedi]).

Huart'ın Mevlânâ ve Mevlevîlik ile olan yakınlığı İç Anadolu'da yaptığı bir seya-

hat dolayısıyladır. Fransa eğitim bakanlığından sağladığı bir yardımla bu seyahati gerçekleştiren Huart, Albert Helbig adında bir arkadaşı ile birlikte 1891 yılının Mayısında İstanbul'dan ayrılarak Mudanya, Bursa, Kestel, Yenişehir, Bilecik, Söğüt, Eskişehir, Kütahya, Çavdarhisarı, Afyonkarahisar, Çay, Akşehir, Kadınhanı üzerinden Konya'ya ulaştı. 29-31 Mayıs günlerini bu şehirde geçirdikten sonra 1 Haziran'da tekrar yola çıktı ve 5 Haziran'da İzmir'e vardı; oradan da vapurla yurduna döndü. Seyahat sırasında kopyalarını aldığı kitâbeleri "Epigraphie arabe d'Asie mineure" başlığı altında dizi makaleler halinde yayımladı (*Revue sémitique*, II [Paris 1894], s. 61-75, 120-134, 235-241, 324-332; III [1895], s. 73-85, 175-182, 214-218, 344-371). Daha sonra da bu seyahatle ilgili intibalarını *Konia, la ville des derviches tourneurs. Souvenirs d'un voyage en Asie-mineure* (Paris 1897) adıyla kitap haline getirdi. Huart bu küçük kitabı Haçlı ordusunun Anadolu'daki güzergâhını takip etmek düşüncesiyle hazırlamıştı. Yol üzerinde karşılaştığı Selçuklu dönemi mimari eserlerini de anladığı kadarı ile birkaç cümle içinde tanıtmaya çalışmış, bunların üzerindeki kitâbeleri de Fransızca'ya çevirdiği metinleriyle birlikte kitabına koymuştu. Fakat onun Selçuklu eserlerinin Türk yapısı olduğuna pek inanamadığı görür. Meselâ İshaklı Kervansarayı'nı, Akşehir'de Taşmedrese'yi, Konya'da Has Bey Dârülhuffâzı'nı Arap sanatına mal eder. Ayrıca okuduğu kitâbeler üzerinde de yeteri kadar düşünmemiştir. Meselâ Akşehir'deki 877 (1472-73) tarihli bir çeşme kitâbesinde Fâtih Sultan Mehmed'in, Çelebi Mustafa'nın oğlu Sultan Murad'ın oğlu olduğunu teşhis ettiğini sanmıştır. Bu konu 1939-1940 yıllarında büyük bir polemige yol açmış, kitâbenin yanlış okunduğu belirlenmişti. Eskişehir'deki Çoban Mustafa Paşa'nın yaptırdığı Kurşunlu Camii'nin kitâbesinden, 921'de (1515) Kanûnî Sultan Süleyman döneminde (1520-1566) inşa edildiğinin öğrenildiğini bildirmesi de başka bir yanılıdır.

Encyclopaedia of Islam'da 200'e yakın maddesi yer alan (aynı maddeler Türkçe baskıda da bulunmaktadır; bk. Çabuk, s. 447-449) Huart'ın kitaplarından ikisi Türkçe'ye çevrilmiştir. Bunlardan birincisi Arap edebiyatı tarihiyle ilgili olanıdır (*Arap ve Arap Dilinde İslâm Edebiyatı* [trc. Cemal Sezgin], İstanbul 1944). Bazı ilâveler ve Ağâh Sırrı Levend'in önsözü ile sadece ilk kısmı basılan bu kitabın yine Ce-

Clément
Imbault
Huart

mal Sezgin tarafından yapılan bir tercümesi daha vardır (*Arab ve İslâm Edebiyatı*, Ankara, ts. [1971]). Kitabın bütününe içeren bu yeni çeviride Levend'in önsözü yoktur. İkinci kitap ise Konya seyahatnâmesidir. Bu eserin bazı bölümleri Nâci Fikri (Baştak) tarafından Türkçe'ye çevrilerek *Yeni Fikir* dergisinde yayımlanmış (1925, sy. 5, 8), daha sonra Mehmet Önder kısa bir not yazmış, arkasından Konya'dan bahseden bölümleri Sait Sungur tarafından çevrilmiştir. Seyahatnâmenin bütünü, kitâbeler ve resimler konulmaksızın kitap halinde Tercüman 1001 Temel Eser serisi içinde de yayımlanmıştır (*Mevlevîler Beldesi Konya* [trc. Nezih Uzel], İstanbul 1978).

BİBLİYOGRAFYA :

Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri*, Tahsin Yazıcı'nın önsözü, I, 13; İbrahim Alâeddin Gövsa, *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*, İstanbul 1933-36, II, 738; Feridun Nafiz Uzluk, *Düzmece Nazariyesi İflâs Etmştir: Fatih Sultan Muhammed'in Dedesi Hakkında Bay İsmail Hamî'ye Karşılık*, İstanbul 1940; a.mlf., "Fatih'in Nesebi", *Cumhuriyet*, İstanbul 22 Temmuz 1939; J. Sauvaget, *Introduction à l'histoire de l'orient musulman. Éléments de bibliographie* (nşr. Cl. Cahen), Paris 1942, s. 98; İ. Hakkı Konyalı, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir: Tarihi-Turistik Kılavuz*, İstanbul 1945, s. 189-192; Mehmet Önder, *Seyahatnâmelerde Konya*, Konya 1948, s. 39-41; Vâhid Çabuk, *İslâm Ansiklopedisi İndeksi*, Ankara 1994, s. 447-449; É. Senart, "Annexe au procès-verbal: Discours aux obsèques de M. Cl. Huart", *JA*, sy. 210 (1927), s. 186-189; Peyami Safa, *Cumhuriyet*, İstanbul 19 Haziran 1939; İ. Hamî Danişmend, "Osman Gazi'nin Neseb ve Hüviyeti", *Türklük*, I/3, İstanbul 1939, s. 215; a.mlf., "Yanlış Çıkarımların Yanlışları", a.e., I/5 (1939), s. 413-415; Sait Sungur, "Mevlevîler Şehri Konya", *Konya*, sy. 43, Konya 1942 (ayrıca bk. devam eden sayılar); Semavi Eyice, "Anadolu Selçuklu Sanatı Çalışmalarının Başlangıcında İki Yabancı: Clément Huart ve Friedrich Sarre", *TM*, XVII (1972), s. 133-137; "Clément Imbault Huart", *ABR*, XI, 245; Abbé J. B. Chabot, "Funérailles de M. Clément Huart, Membre de l'Académie, le 4 Janvier 1927" (Paris'te Académie Française'in yıllığında basılan bu yazının bibliyografya notu tesbit edilemedi).

SEMAYİ EYİCE

HUBÂB b. MÜNZİR

(الحباب بن المنذر)

Ebû Ömer (Ebû Amr) el-Hubâb b. el-Münzir b. el-Cemûh el-Ensârî (ö. 20/641 [?])

Sahâbî.

Hazrec kabilesinin Benî Selime koluna mensup olduğu için Selimî nisbesiyle de anılır. Resûl-i Ekrem'in vahiy kâtiplerinden Münzir b. Amr es-Sâidî'nin dayısıdır.

Bedir Gazvesi'nde otuz üç yaşında iken Hazrec'in sancaktarlığını yapan Hubâb, İslâm ordusunun düşmana en uzak olan kuyunun çevresine yerleşmesini uygun görmediğinden Hz. Peygamber'e bu kararının ilâhî bir işarete dayanıp dayanmadığını sormuş, vahiyle ilgili olmadığını öğrenince de düşmanı susuz bırakmak için onlara en yakın su kuyusunun yanına yerleşilerek diğer kuyuların kapatılmasını teklif etmiş, Resûl-i Ekrem de onun bu görüşünü uygun bulmuştur. Resûlullah'ın Benî Kurayza ve Benî Nadir gazvelerinde de müslümanların nerede mevzilenmesi gerektiği hususunda ashabıyla istişare ettiği, isabetli görüşleri sebebiyle "zü'r-re'y" diye anılan Hubâb b. Münzir'in bu iki yahudi kabilesinin arasına yerleşmenin onların haberleşmesini engelleyeceği yolundaki teklifini benimseydiği, Cebrâil'in de bu görüşü onayladığı belirtilmektedir (İbn Sa'd, III, 567; Hâkim III, 427). Resûl-i Ekrem'e eziyet etmesiyle bilinen Ebû Kays b. Fâkih'i Bedir Gazvesi'nde Hz. Hamza'nın veya Hubâb'ın öldürdüğü, yine bu savaşta Hubâb'ın Ümeyye b. Halef'i yaraladığı, İkrime b. Ebû Cehil'in esaretten kurtarmak üzere fidye getirdiği Hâlid b. A'lem el-Ukaylî'yi onun esir aldığı rivayet edilmektedir. Uhud Gazvesi'nde Hz. Peygamber tarafından düşman kuvvetlerinin sayısı ve hazırlıkları hakkında bilgi toplamakla görevlendirilen ve görevini başarıyla yerine getiren Hubâb, savaşın iyice kızıştığı sırada Resûlullah'ın etrafından ayrılmayan sahâbilerden biridir. Medine'ye döndükten sonra da düşmanın âni bir baskın düzenlemesi ihtimaline karşı Hz. Peygamber'in kapısında nöbet tutanlar arasında Hubâb b. Münzir de vardı. Hubâb'ın Hendek Gazvesi'nde ve Resûl-i Ekrem'in katıldığı bütün savaşlarda bulunduğu bilinmekte olup Huneyn Gazvesi'nde Benî Hazrec'in sancağını onun veya Sa'd b. Ubâde'nin, Tebük Gazvesi'nde de yine onun veya Ebû Dücâne'nin taşıdığı zikredilmektedir. Hayber'de de İslâm askerlerinin yerleştiği mevkii uygun görmeyen Hubâb, Resûlullah'a başvurarak eğer orası Allah tarafından seçilmiyorsa düşmanın ok menziline ve bataklık mevkiiinden uzakta bir yere yerleşilmesini teklif etmiş, bu teklifi de kabul edilmiştir. Hubâb'ın Hz. Ebû Bekir'in halife seçilmesinden önce Sakîfetü Benî Sâide'de toplanan müslümanlara hitaben bir konuşma yaptığı, ensara kendi davalarına sahip çıkmalarını söylediği ve muhacirlerle ensardan birer halife seçilmesini teklif ettiği, Hz. Ömer'in onun bu görü-

şünü benimsemeyerek bir halifeye biat edilmesi gerektiğini savunduğu bilinmektedir.

En son vefat eden sahâbî Ebû't-Tufeyl Âmir b. Vâsile el-Leysi'nin kendisinden hadis rivayet ettiği Hubâb b. Münzir'in bazı şiirleri de vardır. Bey'atürriydân'da bulunan, Bedir'den sonraki gazvelere katılan ve Resûl-i Ekrem'in muhafızlığını yapan Haşrem onun oğludur. Hubâb b. Münzir Hz. Ömer'in hilâfeti döneminde muhtemelen 20 (641) yılı civarında vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 56; Vâkidî, *el-Megâzî*, I, 53-54, 58, 85, 142, 150, 169, 207-208, 215, ayrıca bk. İndeks; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, III, 109; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 567-568; Belâzûrî, *Ensâb*, I, 138, 191, 293, 299, 303, 317, 318, 580-582, 584; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 440; III, 220-221, 223; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 301; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 426-427; Seâlibî, *Şimârü'l-kulûb* (nşr. M. Ebû'l-Fazl), Kahire, ts. (Dârü'l-Maârif), s. 288; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 359; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, I, 354; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 436-437; II, 137; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 122, 329-330; III, 77; Zehebi, *Târîhu'l-İslâm: 'ahdül-l-hulefâ'r-râşidin*, s. 6, 7, 9, 286-287; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VII, 142; Safevî, *el-Vâfi*, XI, 282-283; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), II, 10-11, 285; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), II, 163; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtibü'l-idâriyye* (Özel), II, 116; III, 186.

M. YAŞAR KANDEMİR

HUBÂŞE

(حباشة)

197 (813) yılına kadar

Hicaz-Yemen kervan yolu üzerinde kurulan bir panayır.

Sözlükte "kazanmak, biriktirmek, cemetmek" anlamına gelen *habş* kökünden türetilen *hubâşe* kelimesi "aynı cinsten olmayan insan topluluğu" demektir. Panayıra çeşitli Arap kabilelerine mensup kişilerin ticaret yapmak üzere toplanması sebebiyle bu ad verilmiş olmalıdır. Yâkût el-Hamevî, coğrafyaya dair eseri *Mu'cemü'l-büldân*'ı Hubâşe kelimesinin telifuza hususunda bir hadisçiyile girdiği tartışma sonucunda yazmaya karar verdiğini söyler (I, 10). Kaynaklarda Hubâşe panayırının, Serât sıradağlarının Ti-hâme'deki uzantısında yer alan Bârik dağ vadisinin Diyârülevsâm denilen kısmında ve Mekke'ye güney yönünden altı günlük mesafede kurulduğu bildirilmektedir. Hamîdullah 1946'da Aden, Taiz, San'a, Hudeyde ve Beytülfakih'te yaptığı araştırmalar sırasında bölge halkının adını dahi bilmediğini tesbit ettiği bu panayırın muhtemelen Kızıldeniz kıyısında Hudeyde'ye yakın bir yerde kurulduğunu belirtir.